

Yapay Zekânın Buluş Sahipliği ve Türkiye'nin Konumu

Yapay zekâ sisteminin buluş sahibi olup olamayacağı hususu, Dr. Stephen Thaler tarafından geliştirilen yapay zekâ sistemi DABUS'tan sonra tartışılmaya başlamıştır. DABUS'un gerçekleştirdiği iki ayrı buluş için Dr. Thaler ve Prof. Ryan Abbott'un ekibi, dünya çapındaki patent ofislerine başvurular yaparak yapay zekânın buluş sahibi olup olamayacağı konusunda emsal oluşturmayı amaçlayan patent başvurularında bulunmuştur.

Tüm gelişmeleri ve yaklaşımları değerlendirebilmek için, DABUS ekibinin proje kapsamında dünya çapında çeşitli patent ofislerine yaptığı başvuruların sonuçlarını incelemek gerekmektedir:

Temmuz 2019'da, Thaler iki DABUS buluşu için ABD Patent ve Marka Ofisi'ne patent başvurusunda bulunmuş ve tek buluş sahibi olarak DABUS'u göstermiştir. Ancak bu başvurular buluşçunun gerçek bir insan olmaması sebebiyle tamamlanmamış sayılarak reddedilmiştir. Thaler'in itirazı üzerine, kararı inceleyen Federal Bölge Mahkemesi, Patent Yasasına göre "buluş sahibinin" bir "kişi" olması gerektiğini belirterek, "kişi" kelimesinin gerçek kişi anlamına geldiğini, buluş sahipliğinin zihinsel faaliyet gerektirdiğini ve bu nedenle yapay zekânın buluş sahibi olamayacağını vurgulamıştır. 2022 yılında Dr. Thaler bu kararı temyiz etmiş ve Yüksek Mahkeme, "kişi" kelimesinin insan anlamına geldiğine ve dolayısıyla "buluş sahiplerinin" insan olması gerektiğine karar vermiştir.

Birleşik Krallık Fikri Mülkiyet Ofisi de Thaler'in DABUS başvurularını, DABUS'un "kişi" olmadığı ve bu sebeple buluş sahibi olarak kabul edilemeyeceği gerekçesiyle reddetmiştir. Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi ve Temyiz Mahkemesi de Birleşik Krallık Fikri Mülkiyet Ofisi'nin kararını onamıştır. Thaler akabinde, Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi'nde temyize başvurmuşsa da bu temyiz başvurusu Yüksek Mahkeme'nin 20 Aralık 2023 tarihli karar ile reddedilmiştir. Mahkeme kararında yapay zekanın bir "kişi" olmadığı ve bu nedenle buluş sahibi sayılamayacağı yönünde tespitlere yer verdi.

Benzer şekilde, Thaler 2018 yılında Avrupa Patent Ofisi'ne (EPO) iki Avrupa patent başvurusunda bulunmuşsa da bu başvuruların her ikisi de Avrupa patentinde belirtilen buluş sahibinin "gerçek kişi" olması gerekçesiyle reddedilmiştir. Thaler'in itirazı üzerine kararları inceleyen Temyiz Kurulu ön görüşünde, Avrupa Patent Sözleşmesi uyarınca, patent başvurusunda belirtilen buluş sahibinin hukuki ehliyete sahip bir kişi olması gerektiğini belirtmiştir. Aralık 2021'de Temyiz Kurulu, Thaler'in itirazını reddetmiştir; Thaler'in buluş sahibi olarak adlandırıldığı bölünmüş başvurunun tescil işlemleri ise EPO nezdinde halen sürmektedir.

Alman Federal Patent Mahkemesi ise DABUS başvuruları kapsamında yapay zekânın buluş sahipliğini farklı bir açıdan ele almıştır. Thaler'in DABUS için yaptığı patent başvurusunu reddeden Alman Patent Ofisinin kararının temyiz edilmesi üzere, Mahkeme yapay zekâ buluşlarının patentlenebilir olduğunu kabul etmiş ancak başvuruda buluş sahibinin gerçek bir kişi olarak belirtilmesi gerekliliğinin altını çizmiştir. Bu karar, kimin buluş sahibi olabileceği konusundaki tartışmayı bir kenara bırakarak patent başvurusuna yapay zekânın dâhil edilmesini mümkün kılması yönüyle önemlidir. Mahkeme, buluş sorumlusunun formda buluş sahibi olarak belirtilmesi gerektiğini ve yapay zekânın buluşa katkısına dair ayrıntıların ek bilgi olarak eklenebileceğini belirtmiştir.

Türk Hukukunda yapay zekânın buluş sahipliğine ilişkin özellikli bir düzenleme olmamakla birlikte; Türk Hukukunda DABUS davalarındaki gibi bu konuyu ele alan herhangi bir içtihat bulunmadığı ve TÜRK PATENT'e yapay zekâyı buluş sahibi olarak belirten herhangi bir başvuru yapılmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Sonuç olarak, konu hali hazırda farklı bakış açılarına ve tartışmaya açık durumdadır.

Bununla birlikte, Türkiye'nin yaklaşımının EPO'ya benzer olması beklenmektedir. Nitekim EPO nezdinde yapılan ve içeriğinde Türkiye'nin de teşmil edildiği DABUS başvurular, reddedilmek yerine, EPO nezdinde tescil edilseydi Avrupa Patent Sözleşmesi gereği TÜRK PATENT nezdinde de söz konusu patentler tescil edilecekti.

Yapay zekânın buluş sahipliğine ilişkin Türkiye ve diğer pek çok ülkede tartışılan sorunların esası; yapay zekânın hukuki statüsünün belirlenmesinde ve bu konuda özel yasal düzenlemeler getirilmesinde ve içtihat oluşturulmasında yatmaktadır. Zira bu patent başvurularında yapay zekânın buluş sahibi olarak belirtilmesi, ileride yapay zekânın patent sahibi olarak belirtilmesinin de önünü açacaktır. Bu durumda ise, sorumluluk hukuku başta olmak üzere, patent hukuku açısından yeni bir dönemin başlaması anlamına gelecektir.

Türkiye'de henüz yapay zekâyı yönelik bir düzenleme bulunmamakla birlikte, Türk doktrini, yapay zekânın tüzel kişi veya Roma Hukuku'ndaki gibi "köle" kategorisinde kabul edilmesinin ve bu kapsamda düzenlenmesinin mümkün olduğunu değerlendirmektedir. Bazı Türk akademisyenler, yapay zekânın tüzel kişi olarak kabul edilmesi gerektiğini çünkü söz konusu ilişkinin dernek ile yönetim kurulu üyeleri arasındaki ilişkiye benzediğini savunmaktadır.

Diğer bir görüşe göre, Roma hukuku yapay zekânın hukuki kişiliğini çözmek için bir seçenek olabilir. Bu görüş, kölelerin Roma Hukukundaki statülerinin ekonomik haklara ve fikri mülkiyet haklarına sahip olabilmeleri bakımından yapay zekânın statüsüne örnek olarak alınabileceği ve uygulanabileceğini önermektedir. Kölelik sistemine benzer şekilde

